

DOI: <https://doi.org/10.31392/NZ-npu-152.2021.03>

УДК 378.011.3-051:7]:374.7

Макаренко Л. Л., Хуан Жуйпін**НЕПЕРЕРВНИЙ ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК
ЯК ОСНОВА УСПІШНОЇ ТВОРЧОЇ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ
ФАХІВЦЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА**

У статті обґрунтовано концептуальне значення неперервного професійного розвитку для успішної творчої самореалізації фахівців музичного мистецтва в умовах інформаційного суспільства та цифровізації. Зазначено, що сучасний музичний простір є надзвичайно динамічним феноменом, який синтезує академічні традиції та новітні цифрові формати. У зв'язку з цим місія сучасного вчителя докорінно трансформується: від нього вимагається бути компетентним фасилітатором актуального художньо-творчого процесу, здатним розмовляти з «цифровим поколінням» сучасною інтонаційною мовою.

Теоретично обґрунтовано взаємозв'язки між неперервним професійним розвитком та успішною творчою самореалізацією майбутнього вчителя музичного мистецтва. Доведено, що для фахівця музичного мистецтва цей процес має глибоко особистісний характер і є невід'ємною складовою його духовного буття. Спираючись на праці представників гуманістичної психології, самореалізація розглядається як найвища метамотиваційна потреба, яка матеріалізується через створення оригінального мистецького чи навчально-методичного продукту.

Визначено, що проектування індивідуальної освітньої траєкторії має ґрунтуватися на синергетичній взаємодії формальної, неформальної та інформальної освіти. Окремо виділено психотерапевтичну та превентивну функцію неперервного навчання. Доведено, що цілеспрямоване опанування інноваційних практик стимулює когнітивну гнучкість, допомагає здійснити фахову децентрацію та ефективно запобігає синдрому емоційного вигорання.

Зроблено висновок, що неперервна освіта є глибокою потребою творчої особистості та головним психолого-педагогічним механізмом її багатовимірної самореалізації. Окреслено перспективи подальших розвідок, пов'язані з емпіричним дослідженням ефективності моделей неформальної освіти та інтеграцією інструментів цифрового саунд-дизайну у практику закладів вищої мистецької освіти.

Ключові слова: *неперервний професійний розвиток, творча самореалізація, фахівець музичного мистецтва, освіта впродовж життя, музична педагогіка.*

Сучасний етап розвитку інформаційного суспільства, що детермінується процесами глобалізації, транзитивності та тотальної цифровізації, зумовлює кардинальну трансформацію вимог до професійної компетентності фахівців усіх сфер соціальної діяльності. Відбувається закономірний епістемологічний зсув: традиційна знаннява парадигма «освіти на все життя», яка домінувала в індустріальну епоху і спиралася на статичну акумулятивну модель передачі соціального досвіду, остаточно вичерпала свій евристичний потенціал. На її місце прийшла інноваційна концепція «освіти впродовж життя» (lifelong learning), що постає фундаментальним нормативним і ціннісним імперативом сталого розвитку особистості в умовах високодинамічного соціокультурного середовища [1; 2].

Для фахівців музичного мистецтва — учителів музики, викладачів закладів спеціалізованої мистецької освіти, керівників хорових та інструментальних колективів — означена тенденція набуває особливої, екзистенційної гостроти та глибокого онтологічного значення. Сучасний музичний простір є надзвичайно динамічним феноменом: він синтезує в собі непорушні академічні традиції та новітні акустичні й цифрові формати, невпинно генеруючи нові композиторські техніки, виконавські стилі, крос-жанрові напрями та мультимедійні форми репрезентації звуку [3; 12]. З розвитком музично-комп'ютерних технологій, саунд-дизайну та алгоритмічної композиції, інструментарій сучасного музиканта вийшов далеко за межі класичного акустичного виконавства [8; 9].

У зв'язку з цим місія сучасного фахівця музичного мистецтва докорінно трансформується. Його професійна діяльність набуває полімодального характеру: педагог-музикант має поєднувати в собі майстерність виконавця, ерудицію музикознавця та креативність саунд-продюсера. Від нього вимагається бути не лише ретранслятором класичної музичної спадщини, а й компетентним фасилітатором актуального художньо-творчого процесу, здатним здійснювати повноцінну педагогічну комунікацію зі «цифровим поколінням» здобувачів освіти сучасною інтонаційною мовою [2; 12].

Відтак, зупинка у професійному розвитку для митця-педагога означає не просто звуження його методичного арсеналу чи консервацію виконавського репертуару. Ігнорування новітніх музично-педагогічних трендів неминуче призводить до фатальної професійної стагнації та декваліфікації, унеможлиблює повноцінну творчу самореалізацію і стає головним каталізатором глибокої внутрішньої кризи та стрімкого розвитку синдрому емоційного вигорання (*burnout syndrome*), що супроводжується втратою ціннісних орієнтирів і нівелюванням мотивації до музично-педагогічної діяльності [10; 11].

Філософські та психолого-педагогічні засади неперервної освіти ґрунтовно висвітлені у працях В. Андрущенка, І. Зязюна, В. Кременя, Л. Лук'янової, Н. Ничкало, С. Сисоєвої, В. Слабка та ін. Специфіка професійного становлення та самореалізації фахівців мистецької галузі є предметом досліджень О. Бордюка, А. Козир, О. Олексюк, Г. Падалки, О. Хижної та ін. Водночас проблема інтеграції концепту неперервного професійного розвитку як базової умови й головного механізму забезпечення успішної творчої самореалізації митця-педагога в умовах сучасних інформаційних викликів потребує подальшого поглибленого теоретичного осмислення.

Мета статті полягає у теоретичному обґрунтуванні взаємозв'язку між неперервним професійним розвитком та успішною творчою самореалізацією фахівця мистецької галузі, а також у визначенні ефективних шляхів та форм реалізації концепції «освіти впродовж життя» у мистецько-педагогічній практиці.

У контексті музично-педагогічної освіти професійний розвиток не може розглядатися виключно крізь призму прагматичного, механічного накопичення

нових фахових знань, умінь і навичок. Для фахівця музичного мистецтва цей процес має глибоко особистісний, екзистенційний характер і є невід'ємною складовою його духовного буття та художнього світосприйняття. Відтак, професійне зростання майбутніх учителів музичного мистецтва передбачає постійну інтеріоризацію нових культурних смислів, збагачення емоційно-ціннісної сфери та неперервну рефлексію над власним мистецьким досвідом [2; 4].

За фундаментальним визначенням провідних представників гуманістичної психології — А. Маслоу та К. Роджерса, — самореалізація є найвищою, метамотиваційною потребою людини, що полягає у прагненні до максимально повного розкриття свого закладеного потенціалу [4; 5]. У професійній діяльності майбутніх учителів музичного мистецтва ця потреба не є статичною величиною чи кінцевою точкою досягнення; вона має яскраво виражений процесуальний характер [4]. Самореалізація вчителя музичного мистецтва матеріалізується через його здатність систематично створювати оригінальний мистецький чи навчально-методичний продукт: авторське хорове аранжування, унікальна інтерпретація класичного твору, інноваційна модель інтегрованого уроку мистецтва, цифровий аудіопроект або режисура сучасного музичного перформансу.

У цьому контексті неперервний професійний розвиток виступає потужним середовищем і психолого-педагогічним фундаментом, який забезпечує процес творчої самореалізації необхідним, сучасно-орієнтованим інструментарієм. Щоразу, вивчаючи нову педагогічну концепцію (методики К. Орфа, Е. Жак-Далькроза чи З. Кодая), опановуючи музично-комп'ютерні програми для аранжування і зведення звуку (DAW — Digital Audio Workstation) або занурюючись у специфіку новітніх стильових течій, фахівець суттєво розширює свою «палітру виразних засобів» [8; 9]. Таке розширення має не лише технічний, а й глибокий когнітивний вимір: оволодіння новими технологіями докорінно трансформує художнє мислення музиканта, надаючи змогу вільно конструювати акустичний простір та експериментувати з тембральною архітектурою [3; 9].

Проектування успішної індивідуальної освітньої траєкторії сучасного фахівця музичного мистецтва не може обмежуватися лінійними підходами. Натомість воно ґрунтується на принципах комплементарності (взаємодоповнюваності) та глибокої синергетичної взаємодії трьох ключових модусів здобуття освіти [6; 7].

Формальна освіта є жорстко структурованим, інституціоналізованим виміром неперервного навчання, який регламентується державними стандартами та завершується видачею документів встановленого зразка. До цього сегмента належить здобуття рівнів вищої освіти (магістратура, аспірантура, докторантура), а також проходження сертифікованих курсів підвищення кваліфікації. Головна функція формальної освіти полягає у забезпеченні фундаментальної теоретико-методологічної та психолого-педагогічної бази, формуванні системного наукового світогляду і офіційній

валідизації професійних компетентностей фахівця [6].

Неформальна освіта є гнучким, практико-орієнтованим сегментом освітньої діяльності, що здійснюється поза межами офіційної системи стандартизованого навчання: через участь педагога-музиканта у фахових майстер-класах, воркшопах, вебінарах, мистецьких резиденціях та спеціалізованих інтенсивах [7]. Дидактична цінність неформальної освіти полягає у її безпрецедентній адаптивності, відсутності бюрократичних бар'єрів і жорстких навчальних планів. Саме цей формат дозволяє фахівцю найефективніше здійснювати трансфер передових технологій і миттєво реагувати на появу новітніх стильових тенденцій у світовому музичному мистецтві [1].

Інформальна освіта / самоосвіта є спонтанним, індивідуалізованим і самоспрямованим процесом перманентного пізнання, що супроводжує фахівця у повсякденній практиці: цілеспрямована робота з фаховою літературою, аналітичне прослуховування музичних шедеврів, відвідування концертів і мистецьких виставок, активний нетворкінг у спеціалізованих цифрових спільнотах [6; 7]. В основі цього процесу лежить високий рівень внутрішньої мотивації та розвинена професійна рефлексія [2].

Ізольоване існування кожної з цих форм є малоефективним для сучасного вчителя музичного мистецтва. Лише їхня органічна інтеграція створює повноцінну екосистему професійного розвитку [1; 7]: формальна освіта формує масштабність мислення і академічний статус, неформальна — озброює сучасними практичними кейсами та технологіями, а інформальна — наповнює діяльність глибоким особистісним сенсом і забезпечує неперервність творчого натхнення.

Окремим, концептуально значущим виміром неперервного професійного розвитку є його психотерапевтична та превентивна функція. Специфіка музично-педагогічної діяльності априорі передбачає інтенсивну міжособистісну взаємодію, глибоке емпатійне занурення та систематичну емоційно-вольову напругу. У поєднанні з об'єктивною рутинізацією освітнього процесу та необхідністю дотримання жорстко стандартизованих навчальних програм, це створює сприятливе підґрунтя для розвитку синдрому професійного (емоційного) вигорання (burnout syndrome) [10; 11]. Цей деструктивний стан, систематично описаний у класичних працях К. Маслач, проявляється у формі емоційного виснаження, деперсоналізації та редукції особистісних досягнень [10], що неминуче паралізує креативний потенціал фахівця і призводить до втрати професійної ідентичності.

У цьому контексті свідомо інтеграція в систему «освіти впродовж життя» виступає потужним інструментом формування психологічної резильєнтності (life resilience) митця-педагога [11]. Цілеспрямоване опанування інноваційних практик та суміжних видів мистецтва — зокрема, технологій музичної арт-терапії, основ музичної режисури, цифрового саунд-дизайну чи візуального програмування — відіграє роль своєрідного когнітивного тригера. Дослідники доводять, що цифрові інструменти у творчій практиці виступають справжнім

«когнітивним підсилювачем» (cognitive amplifier), який стимулює нейропластичність мозку та розвиває когнітивну гнучкість [9; 3]. Це дозволяє фахівцю здійснити фахову децентрацію: вийти за межі усталених методичних алгоритмів, змінити звичний ракурс сприйняття власної професії і реактуалізувати її смисловий потенціал [2; 5].

Набуття нових, нетипових для базової спеціалізації компетентностей трансформує професійну кризу на точку росту, відновлює високий рівень внутрішньої (автономної) мотивації та є фундаментальною передумовою для забезпечення стійкої, багатовимірної творчої самореалізації особистості [4; 11].

Для унаочнення зазначеного психолого-педагогічного механізму доцільно навести типовий кейс із сучасної практики. Учитель музичного мистецтва, який тривалий час викладає вокально-хоровий спів за традиційною методикою, стикається з проблемою репертуарної одноманітності та зниженням мотивації з боку учнів-підлітків, що провокує його власне емоційне виснаження [10]. Однак цілеспрямоване залучення до системи неформальної освіти — наприклад, проходження інтенсивного курсу з основ сучасного саунд-дизайну та роботи в DAW (Ableton Live чи FL Studio) — докорінно змінює архітектуру освітнього процесу [8; 9].

Педагог отримує можливість створювати авторські електронні аранжування для класичних чи народних творів, залучаючи учнів до процесу студійного звукозапису безпосередньо в навчальній аудиторії. Рутинна репетиція трансформується в інноваційний крос-дисциплінарний проєкт. Дослідники підкреслюють, що подібна зміна формату діяльності є найбільш ефективним механізмом подолання вигорання через здобуття нових компетентностей [11]. У цій ситуації вчитель не лише ефективно долає власне вигорання через зміну формату діяльності, але й утверджує свій авторитет серед «цифрового покоління», що стає потужним стимулом для його подальшої творчої і професійної самореалізації [3; 12].

Висновки. Узагальнюючи результати здійсненого теоретичного дослідження, можемо констатувати, що в умовах цифровізації та стрімкої трансформації звукового простору концепція неперервного професійного зростання постає фундаментальною основою успішної творчої самореалізації фахівця музичного мистецтва. Доведено, що зупинка в освітньому процесі та ігнорування новітніх мистецьких трендів неминуче призводять до декваліфікації, втрати професійної ідентичності та глибокого емоційного вигорання митця-педагога [10; 11]. Натомість цілеспрямоване проєктування індивідуальної освітньої траєкторії, що ґрунтується на глибокій синергії формальної, неформальної та інформальної освіти [6; 7], створює повноцінну екосистему для неперервного розкриття креативного потенціалу особистості.

Опанування новітніх музично-комп'ютерних технологій і суміжних мистецьких практик стимулює когнітивну гнучкість, сприяє фаховій децентрації та реактуалізації професійних смислів [3; 9], що дає змогу сучасному вчителю музичного мистецтва ефективно долати рутину, трансформувати традиційну

освітню діяльність у простір для інноваційних крос-дисциплінарних експериментів і підтримувати високий рівень мотивації. Отже, неперервна освіта є не просто нормативною вимогою інформаційного суспільства [1; 2], а глибокою потребою творчої особистості та головним психолого-педагогічним механізмом її багатовимірної самореалізації [4; 5].

Перспективи подальших наукових розвідок у цьому напрямі вбачаємо в емпіричному дослідженні ефективності розроблених моделей неформальної освіти в системі підвищення кваліфікації вчителів музичного мистецтва, а також у розробленні спеціалізованих навчально-методичних комплексів з інтеграції інструментів цифрового саунд-дизайну в традиційну мистецько-педагогічну практику закладів вищої освіти.

L. Makarenko, Huang Ruiping. Continuous professional development as the basis for successful creative self-realization of a music professional.

The article substantiates the conceptual significance of continuous professional development for the successful creative self-realization of music professionals in the context of the information society and digitalization. It is noted that the modern musical space is an extremely dynamic phenomenon that synthesizes academic traditions and cutting-edge digital formats. In this regard, the mission of the modern teacher is fundamentally transforming: they are required to be a competent facilitator of the current artistic and creative process, capable of speaking with the "digital generation" in a modern intonational language.

The article theoretically substantiates the interconnections between continuous professional development and the successful creative self-realization of a future music teacher. It is proven that for a music professional, this process has a deeply personal character and is an integral part of their spiritual existence. Drawing on the works of humanistic psychology representatives, self-realization is considered the highest metamotivational need, which materializes through the creation of an original artistic or educational-methodological product.

It is determined that the design of an individual educational trajectory should be based on the synergistic interaction of formal, non-formal, and informal education. The psychotherapeutic and preventive function of continuous learning is highlighted separately. It is proven that the purposeful mastery of innovative practices stimulates cognitive flexibility, helps to achieve professional decentralization, and effectively prevents emotional burnout syndrome.

It is concluded that continuous education is a profound need of a creative individual and the main psychological and pedagogical mechanism of their multidimensional self-realization. The prospects for further research are outlined, relating to the empirical study of the effectiveness of non-formal education models and the integration of digital sound design tools into the practice of higher arts education institutions.

Keywords: continuous professional development, creative self-realization, music professional, lifelong learning, music pedagogy.

Використана література:

1. Бондаренко Л. А. Компетентнісні основи професійного саморозвитку майбутнього вчителя музики в процесі інструментально-виконавської підготовки. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*. 2012. Вип. 1–2. С. 150–154.
2. Chua S. L., Welch G. F. A lifelong perspective for growing music teacher identity. *Music Education Research*. 2021. Vol. 23. № 1. P. 1–16.
3. Проворова Є. М. *Методичні засади формування комунікативної компетентності майбутнього вчителя музики : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 – теорія та методика навчання* / Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова. Київ, 2008. 19 с.
4. Maslow A. H. *Toward a Psychology of Being*. 2nd ed. New York : Van Nostrand Reinhold, 1968. 240 p.

5. Rogers C. R. On Becoming a Person: A Therapist's View of Psychotherapy. Boston : Houghton Mifflin, 1961. 420 p.
6. La Belle T. J. Formal, nonformal and informal education: A holistic perspective on lifelong learning. *International Review of Education*. 1982. Vol. 28. № 2. P. 159–175.
7. Сегеда Н. А. Підготовка майбутнього вчителя музики до професійної самореалізації : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2002. 20 с..
8. Bell A. P. Dawn of the DAW: The Studio as Musical Instrument. New York : Oxford University Press, 2018. 272 p. <https://doi.org/10.1017/S1752196321000079>
9. Pierard T., Lines D. A constructivist approach to music education with DAWs. *Teachers and Curriculum*. 2022. Vol. 22. № 2. P. 135–145.
10. Maslach C., Schaufeli W. B., Leiter M. P. Job burnout. *Annual Review of Psychology*. 2001. Vol. 52. P. 397–422.
11. Hoff P. Extinguishing Teacher Burnout. *BU Journal of Graduate Studies in Education*. 2021. Vol. 13. № 2. P. 22–27.
12. Хижна О. П. Теоретико-методологічні та методичні засади підготовки майбутніх учителів до забезпечення основ мистецької освіти учнів початкової школи : автореф. дис. ... доктора пед. наук : 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти / Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова. Київ, 2008. 41 с.
13. Національна рамка кваліфікацій : додаток до постанови Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р. № 1341. *Вища школа*. 2012. № 3. С. 104–111.

References :

1. Bondarenko L. A. Kompetentnisni osnovy profesiinoho samorozvytku maibutnoho vchytelia muzyky v protsesi instrumentalno-vykonavskoi pidhotovky. *Neperervna profesiina osvita: teoriia i praktyka*. 2012. Vyp. 1–2. S. 150–154.
2. Chua S. L., Welch G. F. A lifelong perspective for growing music teacher identity. *Music Education Research*. 2021. Vol. 23. № 1. P. 1–16.
3. Provorova Ye. M. Metodychni zasady formuvannia komunikativnoi kompetentnosti maibutnoho vchytelia muzyky : avtoref. dys. ... kand. ped. nauk : 13.00.02 “Teoriia ta metodykanavchannia” / Nats. ped. un-t imeni M. P. Drahomanova. Kyiv , 2008. 19 s.
4. Maslow A. H. *Toward a Psychology of Being*. 2nd ed. New York : Van Nostrand Reinhold, 1968. 240 p.
5. Rogers C. R. On Becoming a Person: A Therapist's View of Psychotherapy. Boston : Houghton Mifflin, 1961. 420 p.
6. La Belle T. J. Formal, nonformal and informal education: A holistic perspective on lifelong learning. *International Review of Education*. 1982. Vol. 28. № 2. P. 159–175.
7. Sehedha N. A. Pidhotovka maibutnoho vchytelia muzyky do profesiinnoi samorealizatsii : avtoref. dys. ... kand. ped. nauk : 13.00.04 “Teoriia i metodyka profesiinnoi osvity” / Nats. ped. un-t im. M. P. Drahomanova. Kyiv, 2002. 20 s..
8. Bell A. P. Dawn of the DAW: The Studio as Musical Instrument. New York : Oxford University Press, 2018. 272 p. <https://doi.org/10.1017/S1752196321000079>
9. Pierard T., Lines D. A constructivist approach to music education with DAWs. *Teachers and Curriculum*. 2022. Vol. 22. № 2. P. 135–145.
10. Maslach C., Schaufeli W. B., Leiter M. P. Job burnout. *Annual Review of Psychology*. 2001. Vol. 52. P. 397–422.
11. Hoff P. Extinguishing Teacher Burnout. *BU Journal of Graduate Studies in Education*. 2021. Vol. 13. № 2. P. 22–27.
12. Khyzhna O. P. Teoretyko-metodolohichni ta metodychni zasady pidhotovky maibutnikh uchyteliv do zabezpechennia osnov mystetskoii osvity uchniv pochatkovoii shkoly : avtoref. dys. ... doktora ped. nauk : 13.00.04 “Teoriia i metodyka profesiinnoi osvity / Nats. ped. un-t imeni M. P. Drahomanova. Kyiv, 2008. 41 s.
13. Natsionalna ramka kvalifikatsii : dodatok do postanovy Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 23 lysto-pada 2011r. № 1341. *Vyshcha shkola*. 2012. № 3. S. 104–111.